

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik
minden héten egyszer
szombaton, egy íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECZEN, KOLLÉGIUM
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

E öfzetési ár:
egész évre 500 K., félévre
250 K. Egyes száma 12 K.

Madách.

A magyar irodalom ama ritka művelői közé tartozik, aki nem az alkotások tömgevel, mint a szellem e rejének hegláncolatával uralodik, hanem mint egyetlenegy égbenyúló hatalmas köszál magaslik fel. Elévülhetetlen alkotása, Az ember tragédiája, emlékeztet arra a szírtre, amely a tenger mélységéből felemelkedve, egymaga alkot egy szigete, lábánál a sziklaundamentom fővenyén tenyésző délszaki növényekkel, közepén a mérsékelt hőmérséklet lombkoszorúval s fenn az örök derű nem hideg, de mindig ragyogó verőfényével.

Sok ember olvasta s bizonyára különböző hangulatban és különböző tanulság levonására hajlandó készsárgel Az ember tragédiáját. Mondtak róla különféle kritikát a legjobból a legrosszabbig. Nevezték tanköteménynek, filozófiának és sok minden másnak. Ám igazában az érti meg, aki a költő intenciója szerint egy nemes léleknek vergődő öprengését látja benne ama nagy kérdés fölött: „Megy-e előbbre maj an fajzatom, Nemesbedvén, hogy tronodhoz kö elegjen, Vagy mint malomnak barma, holtra fárad, S a körből, melyben jár, nem bír kitörni?”

A történelem nagy tanítómester, az emberi értelem hatalmas szertár, de mindezeknek teljes igénybe vételével is tétova áll az ember a végső rendeltetése me fejtésénél. Még azt sem tudja megállapítani, mitévő legyen? Az Úrnak kell megmondani: „Ember, küzdj és bízva bízzál!”

Valóban ennél tovább nem mehetett, aki nem első renden vallásos drámát akart írni, hanem az emberiség elé tárni önnön nemét, mely „tudásra törpe és vakságra nagy”. De méltó tisztelet érdemli azért, hogy az Úr fele fordítja tekintetünket s most, születésének századik évfordulóján, hálát adunk Istenünknek azért, hogy Madáchot nekünk adja s annak szelleme által a tusakodó lelkeket elkalauzolja Ahhoz, Akit megismerve, nem küzdünk, hanem hiszünk és találunk a mi lelkünknek nyugodalmat.

Közélet

Kálvinizmus és erkölcs.

(Különösebb tekintettel az egykével kapcsolatos vádra.)

(Folytatás.)

A keresztyénség kálvini felfogása ellen a századok folyamán sok vádat hoztak már fel, sok rágalmat szórtak rá egymással ellentétes irányokból. Az ezek nyomán támadt szellemi harcokat ezen a téren véglegesen elintézni nem lehetett, mert a konokságot, vagy a fanatizmust szellemi fegyverekkel, érvekkel meggyőzni sohasem lehetett.

Azoknak, akiknek a hite és meggyőződése az, hogy Kálvin és a többi reformátor a keresztyénséget vissza vezették a forráshoz, megtisztították attól, amit századok folyamán az istenihez az ember saját földi céljai érdekében hozzatapasztott és amiket ravasz számításal az isteni színezetével ruházott fel, hogy a maga földi céljait isteni célokként tüntesse fel, hogy azokkal épen szembe helyezkedik, a szentségtörés vádját emelhesse, a fel-feltámadó harcot azzal lehet eldönteni és megnyerni legbiztosabban, hogy a reformáció eredményeire mutatnak rá.

A hitet, a vallást, az erkölcsöt, az élet és a cselekedet, mint eredmények bizonyítják kétségbevonhatatlanul.

A keresztyénség az emberiség életében forduló pontot jelentett. A keresztyénségben az emberiség megismerte Istent, mint az Örök Szeretetet, az Igazságosságot, a végtelen Irgalmat és Kegyelmet, aki tőle nem kíván mást, mint hogy szeresse Őt és szeresse az ember embertársát, mert az Istennek a gyermeke, neki tehát az Istenben testvére.

Isten ilyen megismerése nyomán az egész világ megváltozott a szellemi és az anyagi téren egyformán. Átformálódott az egyén és minden

életviszonylata, átalakult a társadalom és minden intézménye. Népek, nemzetek emelkedtek fel hatása következtében, mások pedig eltűntek az idők végtelenségének sötét tengerébe.

A keresztyénség a római egyházban szervezkedvén, a századok folyamán nagy változásokon ment át nemcsak külső szervezetében, hanem benső lényegében is. Olyan elemek kerültek bele, amelyek már nem isteni eredetűek voltak, hanem emberi találmányok.

A keresztyénségnek az egyént és a világot átforgató ereje e változások arányában hanyatlott. A középkor keresztyénségében a lélek már nem találta meg azt, amit az apostolok idején nyújtott neki. Megérlelődött a szüksége annak, hogy a keresztyénség azzá tétessék, ami volt.

A belső lényegét is befolyásoló külső cselekmények közül a visszatérés szükségérzetét elemi erővel keltette fel, hogy Tetzl János és Sámson Bernát domokosrendi barátok beszédeiből az csendült ki, hogy a bűnbocsánathoz nem a lélek töredelmes bűnvallása, megtisztulása és jobb útra térése, hanem pénz kell, amellyel megvásárolható a lélek üdvössége, megváltható a bűnök büntetése.

Az ágostonrendi barát, Luther Márton ekkor 1517. évi október hó 31-én a wittenbergi vártemplom kapujára kifüggesztette 95 tételét.

Itt volt már a visszatérés, a reformáció, az emberiség, az egyén és a társadalom nagy átalakulása, a szellemi és anyagi világ átforgatódása, a világtörténelem újabb hatalmas fordulója.

Az Isten- és az emberszeretet alvó tűzének fellobbanása elűzi a szívekből az önzés ördögeit. A reformáció híveinek áldozatkészsége, nemes lelkűsége szinte csodákat művel, — a szeretet intézményeit hívja életre, gondozásába veszi a szenvedőket, a nyomorultakat, a betegeket, az elesetteket. Az egyházat és minden intézményét az Istennek vidám szívvel szolgáló áldozatkészség tartja fenn, úgy azokat, amelyek a szeretet munkáját végzik, mint azokat, amelyek a nevelésre és a tiszta tudomány művelésére és terjesztésére szolgálnak.

A gúzsba kötött, már szinte sorvadásnak indult emberi elméből a tudomány világító lángjai törnek elő. Az ész az evangéliumi szabadság erejével szárnyal, angyalok és földi szentek segítése nélkül egyedül a Szentlélek ihletésével törrekszik a Mindenható trónusa felé, hogy szabadságban szolgáljon Neki és dicsérje Őt.

A reformált keresztyénség újra magával ragadja a nemzet lelkét, összeforr azzal és amikor önmagát védi, amikor küzd a lelkiismereti- és vallásszabadságért, ugyanakkor hullatja a vért a nemzetszabadságáért. A protestáns vallás szabadságát a nemzet szabadságának tartja a katolikus Zrinyi Miklós.

Van-e elfogulatlan ítéletre képes és kész ember, aki nem látja, hogy a reformációban

az evangéliumi, az ős keresztyénség ereje munkált és hatott, az az erő, amely a vigasztalásra váró lelket nem Rómán keresztül, hanem közvetlenül vezet a Krisztushoz, aki egyedül adhat a bűnöktől égő, háborgó léleknek tökéletes vigasztalást.

Lehet-e hát azt mondani, hogy a reformáció hitrontás, amelyben erkölcsi halált evett az emberiség, azt evett a magyar nemzet?

A megátalkodott kételkedő mondhatná, hogy mindez talán nagyon szép így távolból, mert az egyes részletek, amelyek a közelből szemlélve ugyancsak zavarólag hatnának, a nagy távolság miatt elvesztik eme hatásukat. Hiszen a mozaikból rakott képeket gyönyörködve nézzük messziről, de közel menve egy nagy zürzavar áll előttünk, színek és alakok tömkelege, rendszertelensége az egész, hatás és ellenhatás rontanak egymásra.

Egyszerűen azt mondhatjuk erre, hogy ha a közelből a színek, alakok tömkelegét, a hatások és ellenhatások összeütközését találjuk is, az a fő, hogy az egész végeredményében egy gyönyörűsége, harmónikus egészet ad, egy fenséges képet, amelyben minden ellentét eszményi kiegyenlítődést nyer. Minden eredmény, amely mint haladás, mint tökéletesedés áll előttünk, eredőire bontva, a legnagyobb ellentétekhez vezet el.

Ha a Kálvin János genfi egyházába belépünk, az egyháznak és a városnak a szervezetét, életét szemügyre vesszük, abban a színek és alakok különbözőségét, a hatásokat és ellenhatásokat, mint eredőket megtaláljuk, amint ezeket Kálvin jelleméről szóló művében Dournergue kifejti.

De ezek a különbözőségek, ezek az ellenhatások nem pusztításra, nem egymás elleni harcra vezetnek, hanem a harmónikus kiegyenlítődéssel egy tökéletes, egy eszményi eredményhez. Az egyes erők, az egyes ható tényezők külön-külön egy-egy szélsőségbe sodornának talán, mint a test gyönyöreinek korlátlan rabsága az anyagiság rothadó posványába, a lélek fanatizmusa a fakirok sivár világába, de az ellentétes erők kiegyenlítődésével a lélek átfinomodva, megtisztulva állandóan a Krisztus közelében érzi magát.

Genfben nem elég a hit, nem elég a vallásos szertartás üres formája, étellel és cselekedettel kell bizonyosságot tenni a hitről és a vallásos érzésről. A tiszta erkölcs uralma van itt.

Épen ezért kellett nagy harcokat folytatnia Kálvinnak. Ezért kellett előbb elhagynia Genfét. Mert a hittételeknek, a dogmáknak a megváltoztatását, a vallási szertartások megváltoztatását könnyen elfogadták ezeknek mindazon gyakorlati alkalmazásával együtt, ami az elszigetelt egyénre kedvező lehetne. De a Kálvin egyházának tagjai nem elszigetelt egyének és neki nem volt elég, hogy valaki csak „elv-

ben" legyen az ő egyházának tagja, amint azt a római egyházban elégnék tartják még ma is. Az ő egyházában úgy kellett élni az embereknek, mint akik Istennek gyermekei és egymásnak testvérei, ezért úgy a köz-, mint a magánéletben a legszigorúbb erkölcsiség uralkodott.

Érdekes, hogy amikor most a kálvinizmusban az erkölcsi veszedelmet ott találja meg egyik „keresztény testvérünk“, hogy az anyagi javak utáni szinte kielégíthetetlen vágyat táplálja a lelkekben, a kálvinizmusnak már nem egyszer kellett igen komolyan védekeznie az asketizmus vádjá ellen.

Úgy az egyik, mint a másik irányú támadás emberei bármelyik kérdésben rontanak neki a kálvinizmusnak, mindig csak az egyik, vagy a másik eredőre építenek, de nem tudják, vagy nem akarják meglátni azok kiegyenlítődsét és az efelett emelkedő gyönyörűséges templomot az ember szívében, ahol szüntelen áldozat folyik az Istennek.

Az erkölcs a hittel elválaszthatatlanul kapcsolódik össze. Aszerint tartalmaz más és más szabályokat, hogy milyen a hit Istenről, mint a világ teremtőjéről és fenntartójáról.

A keresztyén hit szerint az Isten a végteleen kegyelem, a tökéletes igazságosság, az örök szeretet. Ezért a keresztyén erkölcs törvénye is a könyörület, az igazság, a szeretet.

Ha a protestantizmus, különösbbe a kálvinizmus ezt az erkölcsöt öli meg, amint állítják, meg kellene mondani, rá kellene mutatni, hogy a kálvinista keresztyén hithen mi az, hol van az, ami az erkölcs terén az állítólagos romlást okozza?

Amíg erre a kérdésre nincs válasz, nem is volna szükséges foglalkozni ama külső bizonyítékokkal, amellyel nem minden számítás nélkül állanak elő.

De ha kitérnek az igazi megokolás elől, ha nem adnak egyenes választ e kérdésre, nekünk ekkor sincs okunk rá, hogy ne foglalkozunk ú. n. bizonyítékokkal is.

Azt állítják, hogy a protestantizmus az egyke egyetlen okozója.

Nincs szerintük semmi más, ami a születések számát befolyásolja, csak a katolicizmus, amely a számot emeli és a protestantizmus, amely csökkenti. Hogy ha van is más körülmény, amely érezteti hatását, az vagy egyáltalán számba sem vehető csekély eredményt okoz, vagy magát ezt a körülményt is a vallásból kell származtatnunk.

Ez a megállapítás azok előtt, akik valaha ezzel a kérdéssel foglalkoztak, nyilvánvalóvá teszi, hogy itt első sorban a cél határozottat meg és ahhoz lettek csoportosítva a bizonyításra szolgáló körülmények.

A statisztikai adatok kétségtelenné tették már régen, hogy a születések számára befolyással bírnak a természeti körülmények, az éghajlat, a termés eredmények, a faj. Megállapí-

tást nyert, hogy északon kevesebb a születés, mint délen, hogy a nagyobb termés eredmény felszokteti a születések számát, hogy Európa népfajai között a legszaporább a szláv és pedig olyan nagy mértékben, hogy még ott is, ahol más fajok között keverten él, észrevehetőleg felemeli a születések számát, viszont a legkevesebb születés a latin (román) fajhoz tartozó népeknél tapasztalható, akik között a születések minimumával Franciaország vezet.

Ha a születések száma az erkölcsi élet milyenségének a bizonyítéka és ha a születések számát egyedül a vallás irányítja, vagy ha mindama más körülmények, amelyek számottevő hatással bírnak e tekintetben, mind a vallás következményei, akkor már Franciaország helyzete azt mutatná, hogy az egy gyermek rendszer, az ezzel bizonyítottan tartott erkölcsi sülyedés nem a protestantizmussal, hanem a katolicizmussal jár együtt, mert Franciaország, ahol a születések száma 1000 lélekre az 1891–1900. évek átlagában 22.1, lakosságának 92 %-ában a katolikus hitet vallja.

Ugyanezt az eredményt mutatná Irország is, ahol a lakosság csaknem teljességében, tehát még nagyobb százalékban katolikus, mint a franciák és a születések száma náluk az említett időben 1000 lélekre 23.

A spanyolok, olaszok és portugálok, akiknek 59–100 %-a római katolikus, az európai népek között aránylag a legkevesebb születést mutató népek sorába tartoznak, pedig náluk, mint Európa legdélibb fekvésű részét lakó népek között már a természeti körülmény miatt is magasabbnak kellene lenni a születések számának.

Ha azokat a tényezőket, amelyek a tudomány megállapításai szerint a születések számát befolyásolják, mint a házasságok száma, a házasságot kötők életkora, a társadalmi, vagyoni, műveltségi állapot, a népesség foglalkozása, közegészségügyi viszonyok stb. mind olyanok volnának is, amelyek okozati kapcsolatban vannak a vallással, már a fenti adatok mutatják, hogy vannak a vallástól teljesen független viszonyok, amelyek erősen hatnak a születések számának alakulására.

Az európai népekre vonatkozó adatok általában azt mutatják, hogy a születéseknek a száma mindenütt csökken úgy a katolikus, mint a protestáns népeknél. Természetes, hogy ahol már korábban alacsonyabb volt a születések száma, a csökkenés mértéke kisebb, mint ahol korábban magasabb számot találunk.

1000 lélekre esett születés Magyarországon 1885-ben 44.4, 1903-ban 38.7. Olaszországban 1885-ben 38.2, 1903-ban 32.9. A csökkenés Magyarországon 12.8 %, Olaszországban 13.9 %. Olaszország pedig már eredetileg alacsonyabb születési számot mutat, mint Magyarország, így már ezért is feltűnőnek kell lenni a csökkenés nagyobb mértékének és amíg Magyarországon

a lakosságnak csak 52 % római katolikus, addig Olaszországban 99 % a római katolikusok arányszáma. Ha tehát a születések száma annyira függene a vallástól, hogy minden más körülménynek a hatása csak számba nem vehető csekély lenne, akkor a most felhozott példa is ép az ellenkezőjét bizonyítaná a protestantizmus elleni vádnak.

A születések számának a csökkenését mint általános jelenséget a tudomány azzal a törekvéssel hozza kapcsolatba, amely törekvést társadalmi kapillaritásnak nevez. Abban áll ez, hogy a társadalmat alkotó egyének általában arra törekvesznek, hogy már lehetőleg maguk, de még inkább utódaik a társadalom magasabb osztályába kerüljenek be. E törekvésnek természetes előmozdítója a gyermekek kisebb száma, ami magával hozza egyrészt az egyén részére az anyagi és szellemi emelkedés könnyebb lehetőségét, másrészt az utódok számára biztosítja ugyanezeket.

Ha a nemzetek egyéneinél általánosságban nyilvánuló és megállapítható eme jelenséget az erkölcs hanyatlása bizonyítékának tekintjük, akkor a protestantizmus semmivel sem terhelhető jobban ezért, mint a katolicizmus.

Sőt az egyetlen európai állam, ahol a születések száma 1885–1903-ig emelkedett, Svájc, ahol a születések száma 27·9-ről 29·1-re szökött fel, 60 %-ában protestáns és csak 40 %-ában katolikus.

Dr. Vásáry István.

(Vége köv.)

Harangavatás Anarcson.

Anarcs kis község s bár csaknem minden lakosa református, a hívek száma alig több het-százról, az öröm azonban, amely f. hó 14-én el-töltötte, oly nagy volt, hogy jutott belőle a szomszédos Kisvárdának is bő-éggel. Ennek volt bizony-sága az, hogy amikor pü-pökünk Pátróhára érke-zett, a Kisvárdáról eléje jött Kadar Béla h. fő-szolgabíró köszöntötte. Kisvárdán pedig az iskolás fiúk és lányok seregén kívül a tűzoltó-ság és csend-őrség sorfala tisztelgett neki. Ugyancsak a kisvár-dai pályaudvaron tisztelettel köszöntötte Kovács Lajos esperes a felsőszabolcsi egyházmegye részé-ről, majd Kisvárdá nagyközség, a róm. kath. és ág. h. ev. egyházak és az izr. hitközség képviselői. Ezzel a lélekemelő akkorddal s püspökünknek az üdvözlésekre adott emelkedett válaszával indult meg a szép ünnepség.

A bandériumos hosszú kocsisor Anarcs község első házában állott meg, ahol dr. Nemes Andor helybeli lelképásztor a falu lakosságával várt és üdvözölte püspökünket, aki a szíves fogadtatás után a lelkészlakra ment. Az ünnepélyes aktus előtt a templomkert bejáratánál egy fiúcska kö-szöntötte a kiváló vendéget, majd Kovács Lajos esperes áhítatos imádsága és áldása után felhú-

ták a harangot. Az első kendülés-al lezdődött az istentisztelet, amelyen dr. Erdős Károly lelkész-gal telje-imádsága után dr. Baltazár Dezső pü-s-pökünk mondott hatalmas beszédet, Jézushoz ve-zetvén a hallgatók lelkét. Püspökünk áldó szavai után a hívek lélekben épülve hagyták el az Úr hazát.

Istentisztelet után Diner Pál helybeli nagy-birtokos lakásán 70 területes ebéd volt, amelyen a környékből egybe-eregetett lelkészekén kívül öb-bek között dr. Baltazár Dezső püspök mondott köszöntőt a házigazdára s a püspökünk kíséreté-ben jelen volt Futó András püspöki titkár a hely-beli lelképásztorra.

Az emlékezetes és minden pontjában kifogás-talanul sikerült ünnepség délután fél öt órakor, pü-pökünk hazautazásával véget ért.

Halottaink

Ambrus Péter

1858. II. 17—1922. XII. 24.

(Folytatás és vége.)

Káros szenvedélyei nem voltak. Ha egy-egy jóra való embert az alkohol, vagy kártya, ez a két álnok cimborá foglyul ejtett, mély szánalom fogta el, egyébként az ilyen embert megvetette. Maga sokkal műveltebb és fennköltebb szellemű volt, hogysen akár időt agyonütni, akár szóra-kozni, kártyára vagy borra szorult volna. Ami ideje az iskolától s az élet mindennapi dolgai-tól szabad maradt, irodalmi remekek tanulmá-nyozásával töltötte el. E tanulmányok tartot-ták ébren lelkének nemes idealizmusát s tet-ték olyan tartalmassá egész életét.

A balsors áldozatai iránt benső részvétellel volt s rajtok fontolgtatás nélkül segített; de amely könnyen megnyílt a szíve az ilyenek iránt, éppoly határozottan elzárkózott a köny-nyelműség rabjaitól.

Ha valakivel jól tett, — pedig ezt az erényt sokszor gyakorolta, — nem hiúságból tette s nem tartotta számon. Ám az Élet könyvében fel van jegyezve, mily sokszor megosztotta falatját a szűkölködőkkel, hány könnyes szemet törült meg, hány ifjú ingadozó lépéseit szilárdította meg s mily sok kétségbeesést varázsolt mo-solygó életkedvévé, bizakodó reménnyé az ő jó-ságos keze! S nem fogja feledség borítani azt sem, városunk hány fontos intézményének volt életető leike, nem egyszer a hanyatlástól őrző génusza!

A katedrán szigorú, tárgyainak legmélyéig hatoló, különösen boncolásra hajló egyéniség volt. Tanított földrajzot, történelmet s magyar nyelvet és irodalmat, s bár lelkészi minősítése folytán, mint rendes tanárt szentelték fel lel-

késznek, egyikben sem volt szakember, éjt, napot egyé téve tanult s annyira bele élte magát tárgyaiba, mint szakember is nagy ritkán. Előadása éppen ezért szabatos, biztos, nemes hévtől, komoly erkölcsi meggyőződéstől áthatott, lebilincselő, nagyon sokszor elragadó, mindig léleknesmesítő volt.

Tanítványaitól nem annyira a tananyag szószerinti tudását, mint alapos megértését követelte. Módszere ennél fogva gondolkozásra serkentő, önállóságra fejlesztő volt. Osztályozásnál pártatlanul ítelt, csak az érdemet nézte s nem kényeztetett senkit. A jó erkölcsű, önálló tehetségeket nagyon meg tudta becsülni anélkül, hogy szentimentalizmusba esett volna.

Életfelfogása praktikus volt. E tekintetben bizonyára nagy hatással volt rá az az egy év, amelyet az edinburghi egyetemen töltött. Az angolokról legalább mindig nagy elismeréssel szólt, habár hibáik előtt sem hunyt szemet.

Erős akaratára, mint egyáltalában jellemére élénk világot vet az az idő, amelyet gazdálkodással töltött. Betegsége miatt ugyanis 22 évi tanítás után nyugalomba kellett vonulnia; de a nyugalom rá nézve csak a munka változtatása volt. Mint tekintélyes, józan, derék magyar kisgazda gyermeke, a magyar röghöz nagyon ragaszkodott s azt a kis darabot, amely az ő gondjára volt bízva, mint a hön imádott haza egy picit részét, különös áhítattal ápolta, nemesítette s a gazda hívatását is komolyan fogta fel. Rajta nem fogott ki az idő, sem a kemény föld s megmutatta, hogy a siker titka az idejében s kellő energiával, kellő tudással végzett munka.

Fáradsága gyümölcsével okosan élt. Igen takarékos volt, anélkül, hogy legkevésbé is fősvény lett volna. A földi javakat megbecsülte s tehetségéhez képest gyarapította, de nem a vagyonért magáért, hanem azért a célért, amelyet maga elé tűzött s ami halála után végrendeletéből kitűnt. Örökösévé ugyanis a mezőtúri főgimnáziumot tette; azt az intézetet, amelyet a lefokozástól az ő hűsége, ragaszkodása és energiája mentett meg és segített a fejlődés útjára.

Jelleme szilárd, határozott, egyenes, minden ízében magyaros volt. A kétszínűség, a sunyiság előtte meg nem állhatott. Szerette a szépet, különösen a magyar dalt, mint a magyar néplélek legjobb virágát. Szerette a jó társaságot s tanártársait, legmeghittebb embereit gyakran gyűjtötte össze vendégkoszorúba. Barátaihoz meleg szívvel ragaszkodott, örömeiben, bánatukban őszintén osztozott. A jót, az igazat lelke mélyéig átérezte s meggyőződését leplezetlenül kimondta. Hátsó gondolatai néki nem voltak. Olyan erény, amelyet, sajnos, nem mindig becsülünk meg érdeme szerint.

Ennek a mélyen érző, nemes, ideális léleknek a mai viszonyok nem kedveztek. A gyászos végű háború s a nyomában járó erkölcsi felfordulás lelkén végzetes sebet ejtett. Szíve,

amely csak szeretni vágyott, nem bírta el azt a ridegséget, azt a lelkiismeretlenséget, amellyel a háborús társadalom meg van mételvezve.

Az évtizedeken át szunnyadó betegség, párosulva az utóbbi évek súlyos izgalmaival, nemes szívének erejét megtörték s életének fáklyáját 69 éves korában, rövid szenvedés után kioltották. Temetése karácsony másodnapján volt.

Fájdalmunk, mikor ily nemes élettől, a kötelességteljesítés ilyen magasfokos mintaképétől kell búcsút vennünk, mérhetetlen; szomorú könnyeinken azonban átesillog a büszke öröm, hogy iskolánknak a lét és nemlét harcai közt ilyen pártatlan szívvel és törhetetlen energiával megáldott tanára volt, aki ezt az iskolát oly igen szerette és életéhez hiven, utolsó akaratával is az emelkedés felé segítette.

Legyen emléke örökre áldott!

Mezőtúr, 1923 január 2.

Varga Gábor,
főgimn. tanár.

Különfélék

Kinevezés. A Kormányzó Öföméltósága dr. Pokoly Józsefet, aki eddig a bölcsészeti kar ny. r. tanára volt, a hittudományi karon megüresedett egyháztörténelmi tanszékre ny. r. tanárá kinevezte. Legyen működése gyümölcsöző és áldásos.

A lelkészek háborús kölcsönei. Az 1917. évben egyházkerületünkben 102 lelkész 500—500 koronás háborús kölcsönt nyert azzal a feltétellel, hogy a békekötés után következő január 1-től kezdődőleg 5 év alatt a tőkét 5 egyenlő részletben törlesztik, a törlesztetlen összeg után 5%-os kamatot fizetnek. A kölcsönt 50,000 kor. erejéig az országos lelkészi nyugdíjintézet finanszírozta. Most a lelkészi nyugdíjintézet végrehajtó-bizottsága kívánatosnak tartaná, hogy a megváltozott pénzügyi viszonyok következtében számot alig tevő kölcsöntartozás teljesen vis-zafizette nek. Felkérjük azért azokat a lelkészeket, akik a még törlesztetlen tőketartozás befizetését magukra nevezve nem találják elviselhetetlen tehernek, méltóztassanak a tőketartozás hátralevő részét 2 korona postai leadási költséggel megpótolva befizetni az egyházkerületi pénztárba. Ez után a c-ekélyke kölcsön után több helyről nem folyt be a kamat. Kérjük annak is a befizetését. Az egyházkerületi pénztári hivatal.

A holland királynő balesete. Vilma holland királynő vasárnap este súlyos balesetet szenvedett, balkarja kitört. Hamaros felgyógyulásához orvosai reményt fűznek.

Az Út című folyóirat, amely Dr. Ravasz László szerkesztésében indult meg, három évi szünet és után a régi program szerint ismét megjelenik Kolozsvárt. Előfizetési ára egész évre 80 leu.

A nagyszalontai egyházmegye elszakított része, a traktus 100 éves fennállásának emlékeztetőre, jubileumi emlékkönyvet ad ki.

Az egyházkerületi pénztári hivatal kérése.

Az 1922. évi január—júniusi félvire esedékes kongrua- és korpótlekületmények nyugtáinak jelentékeny része még mindeddig nem érkezett be az egyházkerületi pénztárhoz. Így a számadást nem lehet felterjeszteni a vkm. miniszteriumhoz; a számadás felterjesztése is az annak alapján végrehajtandó számfejtés előállítására elűt a következő felévi illetmények nem küdetnek le a miniszteriumtól. Ime már két félvire illetmény ügye áll elintézetlenül. Feléretnek azért a kesedelmeskedő illetményesek, hogy nyugtáikat haladéktalanul küldjék be a kongruáról közvetlenül az egyházkerületi pénztárhoz, a korpótlekület az egyházkerületi pénztárhoz. A február hó 10-en túl kérelmezők illetménye nem lesz kifizethető. Ezekkel kapcsolatban a gádorosi és polgári egyházak felhívják, hogy miután a ft. püspöki hivatal 109—1923. sz. a. kelt leírata szerint ezeknek az egyházaknak 600—600 K segély van utalványozva a Hegyi Mihályné-alapítvány jövedelméből: kifizetés végett lelkesi és gondnoki aláírással ellátott *bélyegelen* nyugtát küldjenek be az egyházkerületi pénztárhoz.

Hírek a felvidéki (slovenskói) református egyházkerületből.

A csehek a református lelkészeknek kiutalták és folyósítják a régi összeű kongruát, adnak nekik család- és korpótleket, drágasági-, ruha- és szükségsegélyt. Mindez a nagyobb egyházakban működő lelkészeknél havonta fölmege 9—10,000 sokakra, de az élet is drága, főként a ruhanemű. A hívek az egyház iránt hovatovább nagyobb hidegseget és közönyösséget tanúsítanak szomorú eredményeként a cseh állam vallássalenes magatartásának. A papi fizetést és egyházi adót nehezen fizetik az egyháztagok, ellenben a falvak romlatlan népét is mindjobban meghódítja a nagyralátás és fényűzés ördöge. A református tanítók is tetemes segélyt kapnak az államtól. Ők különös kegyeltjei a szociáldemokratikus államrendszernek, de voltaképen azért, hogy az iskola révén minél hatásosabb elűtösítási propagandát üzennek. A református tanítók 24—30.000 kor-nas állami segéllyel fe vannak sorozva az állami hivatalnokok közé s ugyanúgy mennek előre a fizetési fokozatokban és osztályokban, mint azok. De megkövetelik tőlük, hogy a szlovák nyelvből vizsgálatot tegyenek. E célból tanfolyamokat rendeznek számukra. A szlovák nyelv kötelező tantárgy minden református iskolában. Az iskola kormányzá-ába és belső ügyeibe annyira beleavatkozik az állam, hogy a felekezeti hatóságnak alig marad egyéb teendője, mint az iskola fenntartásáról való gondoskodás. A tanítónak engedelmes eszköznek kell lennie, mert különben — amint az gyakran megtörténik — megvonják tőle az államségélyt, sőt állásából is elmozdítják. Kemszervezettel behálózott, erőszakos rendőrállam folytat ott kíméletlen harcot a református magyarság ellen. A harangokat — mint nálunk — ott is kezdik a gyülekezetek sorban pótolgatni. Ez dicsekvés tárgya, tehát áldoznak reá. Egymást érik a harangszenteleési ünnepélyek. Az új kerületi szer-

vezkedés sok gondot okoz *Czinke Istrán* püspöknek és a kerületi tölbi vezetőnek, melyek túnyomó részben a gömöri egyházmegyeből telnek ki. Ez is a kerületben a legnagyobb és legkompaktabb egység. A szervezkedés ügyében zsinatot öhajtanak az összes cseh-szlovákiai református magyar egyházkerületek tartani; ezt már a múlt ősszel öhajtották összehívni, de nem lehetett, mert a ruszka-krajnai egyházkerület még nem alakult meg. Úgy látszik azonban, hogy sok vajudás után végre ez is megtörténik (meg kell történnie), úgy, hogy a zsinat a jövő tavasszal összeülhet.

A tőkeségély-kölcsönök annuitásai. Az 1 $\frac{1}{2}$ % és az 1%-os annuitások befizetése igen sok egyház hatálekban van. Az adósegélyt nem élvezőkkel szemben nem lehet evonás útján megejteni az elszámolást. Felhívják a hátralekos egyházak, hogy tartozásaikat haladéktalanul küldjék be az egyházkerületi pénztárhoz. Az egyékként való sürgetés sok költséggel jár, de ha ennek a felhívásnak nem lenne kellő eredménye, a hátralekos egyház terhére postai úton lesz kénytelen a pénztári hivatal a felhívás ismételni.

Az orthodox román egyház. A nagyromániai görög keleti egyház legutóbbi gyűlésén kimondotta, hogy ezentúl orthodox román egyház lesz a neve. A nagyszebeni katechetikai kongresszus pedig 9 pontban szabott irányt a valláserkölcsei nevelés tekintetében. A pontok rövid foglalata ez: 1. A kongresszus a felekezeti iskolák fenntartása mellett nyilatkozik. 2. A felekezeti tanító az egyházzal és a nép lelkével szoros kapcsolatban legyen. 3. A vallástanítás alapja, mint taneszköz a biblia legyen, még pedig az újszövetség s válogatott fejezetek az ószövetségből. 4. A kongresszus a vallástant a tantárgyak élén kívánja látni heti 2 órával és egy exhortációval. 5. A tanulók vasárnapokon és ünnepeken templomba menjenek s az összes vallásos aktusokon részt vegyenek. 6. A felsőbb iskolákban főképpen apologetikus irányú legyen az oktatás. 7. A nevelés intenzív tételére szülei konferenciákat kell tartani. 8. A felnőttek vallásos nevelésének előmozdítására kulturbázisokat (gyülekezeti termeket) és ennek közelében az ifjúság számára tánctermeket kell építeni. A táncengedélyt a hatóság csakis a lelkész hozzájárulása esetén adhatja meg. 9. Vasárnapon és ünnepeken vacsernye után énekkel, vallásos előadással és imádsággal kapcsolatos bibliaórák tartandók. **K. B.**

Lutheranus világkonvent lesz Eisenachban 1923 augusztus 20—25. napjain.

Pancsováról. A pancsovai egyház nagy ünnepegek és a felekezeti békesség jegyében iktatta be új lelképásztortát Vass Antalt, aki kevéssel a lélekemelő aktus után azt a határozatot kapta a jugoszláv hatóságtól, hogy a pancsovai egyház 52 hold egyházi és lelkesi javadalmi földjét, mint állami eredetű ingatlant elvették és kiosztották.

Felhívás. Az amerikai segélyből részeltetésre felvettek közül, a közvetlen felhívás ellenére sem küldték be a kifizetés végett nyugtáikat a következők: Szücs Etelka Hajduszoboszló 5000 K, Balogh Ferenc Kiszvárdra 5000 K, Elekes Sándorné Késmárk 2500 K, Kálmán Gyula Debreczen 2500 K, Vincze Lajosné Mátészalka 2500 K. Felhívom a fel-oroltakat, hogy nyugtáikat kifizetés végett f. évi február 15-ig megfelelő értékű postabélyeggel felszerelt s megcímezett utalványlap csatolása mellett, küldjék be az egyházkerületi pénztárhoz. Egyidejűleg az illetékes lelkészi hivatalokat is kérem, hogy a fent nevezett segélyre fölvetettek erre a felhívásra figyelmeztetni méltóztassanak. Rózsa Sándor egyházkerületi pénztárnok.

Biharból. Az új oláh agrár törvény minden egyházközségnek 50 hold földet állapít meg s az egyházközségnek legalább 100 lelket kell számlálni. A bihari Tenkeszéplakon a református egyház 118 lélekből áll 23 családban, az eklézsiának van 29 holdja, templomudvara és temetője. Kérték tehát, hogy a 29 holdat egészítsék ki 50-re. Ám az oláh hatóság úgy érvelt, hogy 29 család annyi, mint 29 apa, 29 anya, tehát 58 lélek, a többi: gyermekek, öregek nem számítanak s ez alapon minden ingatlant elvettek. A főlebbviteli fórum pedig úgy döntött, hogy elveszik az egyháztól a 29 hold földet és a templomudvart; csupán a kis temetőt hagyják meg. M—g.

Tíz éves alig használt palást eladó. Ajánlatokat szerkesztőségünkhöz kér a tulajdonos.

Hivatalos Értesítés

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

93—1923. sz.

Valamennyi iskola igazgatóságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak múlt évi december hó 11-én 139.876. szám alatt kelt s az állami iskolák igazgatóihoz intézett leiratát alkalmazkodás végett alább közlöm.

Debreczen, 1923. évi január hó 11.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

M. kir. vall.- és közoktatásügyi minisztertől.

139,876—922. III. b. szám.

Valamennyi állami iskola t. igazgatójának (vezetőjének).

Az iskolán kívüli népművelés előmozdítása végett, amennyiben más alkalmasabb helyiség hiányában ily irányú előadásorozatok, vagy tanfolyamok számára az állami iskolák helyiségeit igénybe szándékoznak venni, mihez tartás végett a következőket rendelem:

Az állami iskolák igazgatói (vezetői) a

gondjaikra bizott iskolák helyiségeit szabadoktatási célokra a következő föltételek mellett kötelesek átengedni:

a) Az előadásokat rendezők erre vonatkozó óhajtasukat tudomására hozzák azon iskola igazgatójának (vezetőjének), akire a kiszemelt helyiségek gondozása bízva van s átadják az igazgatónak (vezetőnek) az előadássorozatnak, tanfolyamnak azt a tervezetét is, amelyet a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez — az Iskolán kívüli Népművelési Bizottság útján beterjesztettek;

b) egyidejűen arra is kötelezik magukat, hogy a használatra átengedett helyiségek fűtését, világítását és tisztántartását magukra vállalják. Szavatosságot vállalnak a helyiségeknek és a bútorzatnak sértetlenségéért és ha azokon esetleg valamelyes rongálás esnék, az okozott kárt megtérítik.

c) Az iskolai helyiségekben előadások, tanfolyamok a késő délutáni vagy esti órákban, azaz csak oly időben tarthatók, mikor már a tanulók esetleges délutáni iskolai foglalkoztatása véget ért.

d) Ha az illető iskola igazgatója (vezetője) az intézet helyiségeiben folyó előadások folyamata alatt azt tapasztalná, hogy az egyes előadások a törvényes rendet sértik vagy a tanulás feladataival egyáltalán össze nem egyeztethető célokat szolgálnak, az illetékes Iskolán kívüli Népművelési Bizottság egyidejű értesítése mellett, az intézet helyiségeinek további használatát megtagadja. Köteles azonban ilyen esetekben az illető előadások rendezőjét figyelmeztetni arra, hogy határozata ellen a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez előterjesztést tehet. Ez előterjesztés elintézéséig azonban a határozat végrehajtását fel kell függeszteni.

Miután az iskolán kívüli népművelés fontos nemzeti közművelődési érdekeket szolgál, azoknak az állami iskoláknak igazgatói (vezetői), amelyeknek helyiségeiben ily célú előadásorozatok, tanfolyamok stb. terveztetnek vagy folynak, tartoznak e közművelődési munkásságot lehetőleg segíteni és támogatni.

E rendelet kiadásával az e tárgyban eddig kiadott összes rendeletek érvényüket veszítik.

Budapest, 1922. évi december hó 11.

Olvashatatlan aláírás.

Pályázat. Melyik falusi lelkész cserélne városi állami hitoktató lelkésszel. Cím a kiadóhivatalban.

Pályázat

A fehérgyarmati református egyház által újonnan rendszeresített V. és VI-ik számú tanítói és VII-ik számú tanítónői állásokra pályázatot hirdetek. Javadalom mind a három állásná: 1. Fizetés az egyház pénztárából a 122.000—1922. sz. rendelet szerint 9000 koro a. 2. Törvényszerű lakbér. 3. Megfelelő államsegély. Kötelességek: 1. Az

iskolaszék által reábízott osztály, vagy osztályok vezetése. 2. A két férfi állásnál orgonista kántor betegsége, avagy akadályoztatása esetén annak az isten tiszteletében díjtalan a temetéseken pedig díj melletti helyettesítése. 3. A tanítónői állásnál: kézimunka tanítás az iskolaszék által kijelölt osztályokban.

Pályázhatnak az első két állásra orgonázásban jártas okleveles férfitanítók, a harmadik állásra okleveles tanítónők.

Református vallású tanítók és tanítónők keresztlevelel, oklevéllel, működési, honossági és a kommunizmus alatt tanúsított mag tartásukat igazoló községi és lelkészi bizonyítványokkal ellátott kérvényüket alulírott iskolaszéki elnökhöz küldjék. „B” listára helyezett, vagy más menekült érdemes tanerők előnyben részesülnek.

Pályázati határidő a hirdetés megjelenésétől számított 15 nap. Az állás a választás után azonnal elfoglalandó.

Kézy Ignác

református lelkész,
iskolaszéki elnök.

Pályázat

a hodászi református kántor-tanítói állásra.

I. Kötelesség: 1. Az Iskolaszék által kijelölt osztályok és ismétlő iskola tanítása az egyházkerületi tanterv szerint. 2. Templomban, temetéseken a kántori teendők végzése. 3. Egyházi jegyzői teendők végezése. 4. Egyházi énekkar szervezése és vezetése. 5. Lelkész katedraban helyettesítése akadályoztatása esetén. 6. Ifjúági egyesület, vasárnapi iskola vezetése és lelkész utasítása szerint egyháztársadalmi munkában való részvétel.

II. Javadalom: 1. Lakás, kert. 2. 10 hl. 24 liter buza. 3. 32 hl. rozs. 4. 3 méteröl (12 m²) kemény tűzifa beszállítva. 5. 14 hold (1200 öes) és 369 ööl szántó föld egy tagban. Adóját 5 hold 215 ööl kivételével az egyház fizeti. 6. 2 hold föld ketzeri szántá a és vetése. 7. Készpénz 20 korona 40 fillér. 8. Temetési stóla egyházkerületi szabály szerint.

Az állás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

Pályázhatnak református felekezeti képezdében végzett kántori (orgonistái) s vallásitanítási képesítéssel bíró református kántortanítók. Debreczeni oklevel elbírók előnyben részesülnek. A forradalom, proletárdiktatura és oláh megszállás alatti kifogástalan hitéleti és hazafias magtartás lelkészi bizonyítvánnyal igazolandó, enélkül a pályázat figyelembe nem vétetik.

Kellően felszerelt pályázati kérvények 1923 január 31-ig a hodászi (posta helyben, Szatmár m.) református lelkészi hivatalhoz adandók be. Enekpróbara megjelenés ajánlatos, de költség meg nem térítetik.

Hodász, 1922 december 30.

2--2

Református Iskolaszék.

Debreczen sz. kir. város és a Tiszántuli református egyház könyvnyomda vállalata.

A „MÉLIUSZ” könyvkereskedés mindent tudó

ábécéje.

Az én vallásom, minden református nélkülözhetetlen kalauza. Írta Dr. Erdős Károly.

Baltazár Dezső dr. „Az én hitvallásom” és „Isten dicsőségére” c. könyvei az egyházi irodalom gyöngyei.

Confirmatioi oktatásra legjobb könyv *Nagy István:* Debreczeni confirmációi kis káté c. füzet.

Debreczeni meséskönyv magyar szellemű és irányú lelkes könyv. Írta Gyökössy Endre.

Erdős Károly dr. könyvei tudományosságban alaposak, népszerűségben minták.

Feltámadás. Költemények. Írta Térei Sándor, a Magányos ember c. kiváló kötet szerzője.

Gyökössy Endre: Debreczeni Meséskönyv-e hazafias, tartalmas és díszes.

Hit és Haza Tüzes magyar versek. Írta dr. Körösi Kálmán.

Imádkozó magyar. Régi magyar imádságok gyönyörű gyűjteménye. Kiadta Dr. Révész Imre.

Játékok, játékkönyvek, sportkönyvek óriási választékban.

Kommunista és zsidó üldözés. Dr. Magoss György pártatlan és elfogulatlan ítélettel megírt könyve.

Legendák. Krisztus legendák. Írták B. Bészler Anna és Székely András. Kedves kegyes történetek.

Méliusz világító lámpásinak sugarai. Méliusz püspök legzebb gondolatainak gyűjteménye. Kiadta Dr. Erdős Károly.

Nyomatványok egyházi és világi irodák mindenemű szükségletére.

Oláh Gábor legújabb regényei: Fekete angyal, Léda haltyúja.

Próbáltatások idejéről. Dr. Baltazár Dezső mesteri rajza a kommunizmus és oláh megszállás idején átélt szenvedéseiről.

Révész Imre dr.: az imádkozó magyar c. könyve református buzgó eleink legzebb könyörgéseit tartalmazza.

Szabó József, Méliusz Péter emlékezete, hatalmas emlékbeszéd a nagy magyar reformátor munkásságáról.

Szemelvények a magyar irodalomból. Heger Flóris gyűjteménye a legkiválóbb irodalmi termékekből.

Tiszteletes bácsi meséskönyve. Üde, kedves, szórakoztató, tanító és nevelő. Írta Tóth János.

Tóth Sándor, Tárgymutató az új református énekeskönyvhöz. Szükséges segédeszköz.

Világi és egyházi irodalomban megjelent összes művek leggyorsabban szállíthatnak.

Welsh. The 50 Lesson System. Az angol nyelv legjobb tankönyve.

Zsoltárok a legnagyobb választékban, legutányosabb áron és legzebb kivitelben.

**„Méliusz” könyvkereskedés és
könyvkiadóvállalat
Debreczen, Ferenc József-ut 26.**